

Denisa-Maria TOUT
(Universitatea de Medicină
și Farmacie „Iuliu Hațieganu”,
Cluj-Napoca)

Din lexicul superstițiilor populare sălăjene

Abstract: (*Words related to popular superstitions from Sălaj*) The current study, entitled *Words related to popular superstitions from Sălaj*, focuses on the authentic local folklore, as well as on the terminology of this field. Throughout centuries, people from Sălaj forged their own folklore which is rich in artistic creations, popular customs and traditions, but, besides this, the local people pay much attention to superstitions, popular beliefs and magical practices. The topic includes the lexical peculiarities of this region, as well as the sociocultural and anthropological aspects. The linguistic area includes numerous words from the terminology of the topic in discussion, where the richness of the material permits us to provide an analysis of the terms and syntagms. Therefore, the paper is going to focus on these terminologies, mainly from an etymological and semantic perspective.

Keywords: *popular beliefs, superstitions, lexical peculiarities*

Rezumat: Studiul de față, *Din lexicul superstițiilor populare sălăjene*, vizează atât aspectele zonale de folclor autentic din județul Sălaj, cât și prezentarea terminologiei acestui domeniu. De-a lungul timpului, sălăjenii și-au făurit propriul folclor, bogat în creații artistice, în obiceiuri și în tradiții populare, dar, pe lângă acesta, oamenii locului acordă o importanță majoră superstițiilor, credințelor populare și practicilor magice. Categoria abordată surprinde, pe de-o parte, particularitățile lexicale ale regiunii în discuție și, pe de altă parte, aspectele socioculturale și antropologice. Aria lingvistică include numeroase cuvinte din terminologia domeniului vizat, în care bogăția materialului ne permite să desfășurăm o analiză a termenilor și a sintagmelor. Astfel, în paginile lucrării, vom trata o parte a acestei terminologii, mai ales din perspectivă etimologică și semantică.

Cuvinte-cheie: *credințe populare, superstiții, particularități lexicale*

Prin acest studiu, ne propunem să continuăm un studiu al nostru anterior, intitulat *Din lexicul credințelor populare sălăjene*, unde am tratat o parte din credințele sălăjenilor cu privire la sărbătorile verii: *Marțea dintre tunuri, Ilie, Pălie, Maria Magdalena și Foca* respectate până astăzi în localitățile sălăjene.

Astfel, în lucrarea de față, vom prezenta o altă serie a credințelor populare. Este vorba despre superstițiile legate de sărbătorile de peste an: *Boboteaza, Floriile, Paștile, Sf. Gheorghe, Sânzienele sau Nașterea Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Andrei*, care vizează atât aspectele zonale de folclor autentic din județul Sălaj, cât și un scurt inventar al terminologiei acestui domeniu.

Pentru început, considerăm că e necesar să discutăm pe marginea accepțiilor termenului *superstiție*. În coloanele DEX, superstiția este o „prejudecată care decurge

din credința primitivă, înapoiată în spirite bune și rele, în farmece și vrăji, în semne prevestitoare, în numere fatidice sau în alte rămășițe ale animismului și magiei” (s.v.).

De asemenea, trebuie clarificată problematica distingerei unei credințe de o superstiție: „superstiția este ceea ce decidem noi să fie superstiție. Ea se exprimă sub forma unor credințe sau a unor practici. Dificultatea de a deosebi o credință de o superstiție, cum se încearcă mereu, provine din faptul că problema pusă astfel este falsă. O credință și o superstiție pot să nu se deosebească, de fapt, prin nimic, ceea ce contează este poziția celui care operează distincția. Iată cum glosează termenul *superstiție* I. Aurel Candrea în *Dicționarul enciclopedic ilustrat «Cartea românească»*, tipărit între anii 1926 și 1931: «credință deșartă, eres, teamă religioasă, neîntemeiată pe nimic, care inspiră omului acte și păreri împotriva bunului-simț și a judecării sănătoase» (1233)” (Nicolau, Mihalache 2012, 8).

Explorând sfera domeniului, se mai consideră că „superstițiile sunt produse brute, cel mai puțin elaborate ale acestui tip de operare mentală. Ele fac trecerea spre ritualuri și nu pot fi total despărțite de mituri sau ritualuri. Din primele își extrag foarte multe simboluri, materie primă, în cele din urmă se organizează sistematic (...). Superstițiile nu sunt simple speculații sau jocuri ale unei minți neputincioase și chinuite de frică față de o realitate pe care nu o poate cuprinde. Ele fac parte chiar din realitatea acelor persoane care cred în ele. Superstițioși nu sunt doar oamenii neputincioși, cum și credincioși nu sunt doar cei care altora trezesc compătimirea” (Doamna Sofia 2000, 5-6).

Prima sărbătoare care deschide seria superstițiilor este *Boboteaza*, care, de fapt, „încheie ciclul celor de Anul Nou și care are loc pe 6 ianuarie. Cu această ocazie, sunt sfințite apele, care astfel, vor păstra proprietăți deosebite (curățire, vindecare, dezlegare de rău) pentru o perioadă cuprinsă între 2 și 6 săptămâni. Cu această apă se stropesc casa, grajdul, vitele și chiar membrii familiei. Restul, împreună cu busuiocul cu care s-a stropit, este păstrat în casă cu mare grijă, căci uneori mai este nevoie de această apă. În perioada în care apele rămân sfințite, se spune că nu e bine să se spele rufe la râu. Tot 6 ianuarie este ultima zi pentru peșit. De aceea, în această zi, se fac tot felul de ritualuri de magie erotică, se practică ghicitul în oglindă, se rostesc descântece de dragoste ș.a. în speranța de a-și visa ursitul, fetele tinere iau un fir din busuiocul sfințit și și-l pun sub pernă, înainte de culcare” (Doamna Sofia 2000, 24-25).

Tot la Bobotează, „în ajun, fetele mari pun mărgelile ce le poartă la gât pe pragul ușii, ca să pășească preotul peste ele când vine cu botezul. Apoi le iau și le pun la gât, ca să se mărite curând. Tot în ajunul bobotezei, câteva fete pun busuioc prin gard și dimineața al cui va fi cu brumă, aceea ia bărbat bogat, iar a cui va fi fără brumă, va lua un sărântoc (...). În ajunul bobotezei, fetele mari nu mănâncă nimic până a doua zi, ca să aibă noroc de soț frumos și harnic” (***1993, 97).

De altfel, în județul Sălaj, prin satele de pe valea Barcăului, copiii umblă în ajunul Bobotezei (sau, uneori, în ajunul Anului Nou), „cu *țuraleisa*; este vorba despre cete de copii până în 15 ani, cu straițe în spate, care umblă pe la toate casele din sat și

dacă primesc un răspuns pozitiv la întrebarea: *Primiți cu țuraleisa?* încep urările pentru gazdă” (Burghel 2015, 22-23).

Semnalăm aici un prim termen, *țuraleisa*, care este, de fapt, o variantă a cuvântului *chiraléisa* „[At: CANTEMIR, HR. / V: ~*rel*, ~*lexa*, ~*arexa*, ~*aresa*, *ciuraleșă*, ~*ales* / E: ngr. χύριε ἐλέησον] 1. *i* (Mol) Formulă liturgică grecească (pentru «Doamne miluiește») rostită de băieții (sau chiar și oamenii bătrâni) care însoțesc preotul când umblă cu botezul. 2. *sf.* (Mar; îe) A umbla cu ~ A merge cu procesiunea, strigând *chiraleisa* pentru îndepărtarea vreunei nenorociri abătute asupra satului. 3. *sf.* Litanie liturgică ortodoxă. 4. *sf.* (Mit; pop) Duh necurat. 5. *sf.* (Pop) Ființă fantastică” (MDA I s.v.).

În satele sălăjene, „«în ajunul Bobotezii fetele nemăritate postesc și umblă tăta ziua, seara pun busuioc sub pernă fără să le vadă și să le știe nimeni. Noaptea o să viseze drăguțu» (Veronica Oprea, Tusa-Sălaj); «la Var, la Bobotează, fetele puneau pe o spată de la războiul de țesut jumări de porc, pentru fiecare fată câte o *jumară*, care era denumită cu numele fetei. Aduceau un mât și îl puneau să mănâne jumările. Fetele a căror jumări erau mâncate spuneau că se vor mărita în anul care va urma» (*apud* Gheorghe Șișeștean, *op. cit.*, p. 71); (...) «își făcea fetele și de măritat, mereau pă la vrăjitoare, da io nu am fost, că nu era bine, da-ți făcea, da nu era bine, că tră și-l lese, cum leoo dat Dumnezo, așe o trăbuit și-l lese, o făcut cu de-a tăria și nu o ieșit bine. Lasă-te în voia lui Dumnezău, că la ala nu-i poroncește nime» (Iozaфина Onica, Peceiu-Sălaj)” (Burghel 2015, 30-31).

Cuvântul marcat aici, *jumară* (-ări), cu varianta în Banat, *jumarcă*, < germ. *schmarren* reprezintă „«mâncare cu ouă bătute prăjite în untură» (...), *cf.* mag. *zsumórka*, *morzsóka* «ouă bătute», sb., cr., *žmire* «jumări; ouă bătute», bg. *džumerki* «jumări)” (DER s.v.) și denotă 1. ‘resturile rezultate din topirea slăninii porcului’; 2. ‘ouă bătute, papară’. În regiunile sălăjene, are înțelesul de „resturile rezultate din topirea slăninii porcului”.

În localitatea Buciumi-Sălaj, busuiocul de la Bobotează se pune într-un *canceu* [*cancéu* < magh. *kancsó* (Tamás 1966, 162-163); (DLR II s.v.) „cană, urcior, căniță”] de sticlă și se păstrează tot anul, pentru că „nu face mucegai niciodată” și păzește casa de cele rele.

În Duminica *Floriilor*, prin păstrarea în spații curate a mâțișorului (crengi / flori de salcie), se protejează casa de necurat și de toate bolile.

Astfel, „în ziua de Florii, se înghițesc mâțișoare sfinte spre a fi scutit de durerea de grumazi.

Tot atunci se ating vitele cu mâțișoare sfințite, ca vitele peste an să fie înflorite, adică frumoase. Mâțișoarele se păstrează și vara, la vreme de zloată, trăsnete și grindină, se pune o crenguță din ele pe foc și se crede că fumul lor împrăstie zloata, trăsnetele și grindina. Cum va fi în ziua de Florii, tot așa va fi și în ziua de Paști. (...) În ziua de Florii e bine ca să umbli încins cu o nuia de salcie de la biserică, ca să nu te doară șalele” (Gorovei 2012, 136).

Cu privire la tradițiile pascale, sălăjenii își amintesc episodul când: „oamenii ieșind de la biserică presară pe drum până acasă găoci de ouă roșii, căci tradiția populară spune, că ovreii au dat copiilor ouă roșii, ca să nu vestească că a înviat Christos” (Stoica, Lazar 1908, 98-99).

De sărbătoarea *Sfântului Gheorghe*, numit și *Sângeorzul*, se leagă o serie de superstiții. Astfel, cea mai cunoscută este apariția strigoilor, iar pentru a preveni această prezență, se pune o crenguță de rug la ușile și ferestrele grajdurilor, respectiv se unguie cu usturoi ușile și porțile, iar la Rusalii, sălăjenii își aduc în case frunze de nuc sau de salcâm pe care le prind în cuie, iar crenguțele de tei le pun la icoane, uși și porți.

În această zi, „oamenii se sculau mai repede pentru a avea o viață mai lungă, iar pentru a fi sănătoși și mănoși și harnici tot anul, tinerii satului se udau și chiar se urzicau; se udau cu apă rece, să fie curați și iuți și sănătoși. [...] Tot acum, de Sângiorz, toată casa era împodobită cu ramuri verzi, pentru a asigura prosperitatea și vioișia casei, dat fiind faptul că se credea că Sfântul Gheorghe este cel care aduce primăvara și verdeața; uneori, verdeața se punea la poartă, ca să aducă noroc întregii gospodării. De Sângeorz, hotarele se transformau în adevărate ringuri de luptă pentru «strigoii de bucate», care voiau să ia mana vacilor și a hotarelor” (Burghele 2015, 35).

Se mai spune că „în noaptea spre Sf. Gheorghe (noaptea de Mânicătoare, sora lui Sf. Gheorghe) vrăjitoarele o pornesc prin țarină și cutreieră toate sămănăturile descântând. În această noapte, se crede că se fac cele mai rele și mai puternice vrăji, se ia mana vacilor și rodul câmpurilor. (...) În Cernagora: Muntenegru, fetele se duc la fântână în zorii zilei de Sfântul Gheorghe și privesc în adâncul ei până ochii li se umplu de lacrimi, crezând că astfel își văd în apă chipul «scrisului», «ursitului» lor. În Krajina (Serbia) fetele adună flori în seara spre Sf. Gheorghe, le fac chite și, noaptea târziu, le aruncă pe acoperiș, «menind» fiecare chită pe numele unui flăcău din sat” (Ciașanu 2001, 29-31).

În volumul *Carte de superstiții* apărut la Iași, la Editura Porțile Orientului, în 1993, ni se relatează că, mai ales, în noaptea de Sf. Gheorghe, „umblă strigoii și strigoaicele ca să ia mana de la vaci și chiar puterea de la oameni. De aceea, în seara seară, fiecare om pune la ușa grajdului câte o creangă de rug, adică de măceș, ca să-l împiedice pe strigoi de a intra. Cine, în acea noapte, stă în grajd, sub o grapă cu colții de fier, vede strigoii când vin și-i poate chiar înhăța. De multe ori, strigoaica vine să fure tot grâul din șura omului și, cum nu poate să-l ducă singură, cheamă broscii în ajutor, și tot neamul broștesc cu gura cât o șură, aleargă la chemarea ei. Cu sutele și cu miile vin, ca frunza și ca iarba, și fiecare broască, în gura ei, cară câte o grămăjoară din bucatele omului, de-l lasă sărac lipit pământului” (p. 22).

Pe cursul văii Zalăului, în localitatea Bocșa, aflăm: „și Rără la sfijntu DșorDe, ala-R pă dnpă pașu— nj, ala, când cum puIcă apăR zic... atnnc— naInue puñ&m cijtș-o crșângă De rug în jam, că zic& că și nu vle strígó· și la p³/rtă. ~! pî la jámur— puñ&R cijtș-o crengnță mñicnță De rug că-R sălbátic, că-R De oricáre puñ&, Dîn dácá nu av&Î atnnc— nu Rerá când am fost Ro nu Rerál atijta trandaflr—. niçi vórbă, n-o avnt níme

trandafir— când am fost Ro fată, așa cum în amn. s-o lăsat mîlme obișnuit—” (Șamșodan Rozalia, Bocșa-Sălaj).

De Sf. Gheorghe, rugul dobândește o valență simbolică. Etimologic, *rug* < lat. *rubus* (DLR XIII s.v.) se referă la ‘numele dat unor arbuști spinoși din familia rozaceelor’, adică ‘măceș’.

Pe cursul râului Someș, în localitatea Cheud: „De sfîntu DșorDe să puî™ crșângă De teg la p³/rtă... asta- o aminuire. da, crșângă De salcijm” (Fărcaș Vilma, Cheud-Sălaj).

Același obicei se practică și pe cursul văii Sălajului, în localitatea Bulgari, unde informatoarea își amintește vag că: „la sfîntu DșorDe, să dă™ cu... ce șui... cu usturo’, să puî™ mlădî De... cum să zîce? din-Șta... sălbămic, măciș or ce să zîce să puî™ pî la porț să nu vină dnhurile ryle.. strîgó, nj, am aminuit acnma” (Lung Virginia, Bulgari-Sălaj).

În ceea ce privește termenul *strigoi*, acesta mai are și denumirea de *moroi*, adică de duh al morții.

„Se spune că vor deveni strigoi copiii care se nasc cu o piele pe cap, copiii uciși de mamele lor sau cei nebotezați. Se mai transformă în strigoi persoanele care își vînd sufletul Necuratului, vrăjitoarele și cei care se sinucid sau mor brusc. Mai pot deveni strigoi morții nepăziți, peste care a trecut o pisică neagră. Pentru a nu deveni strigoi, morților li se înfige în buric sau în inimă o andrea ori un fus. (...) Strigoii se feresc de usturoi, ceapă, tămâie, lumină și de cântatul cocoșului, dar se tem și de copii, deoarece aceștia, neavînd păcate, au un înger păzitor puternic. În general, strigoii mai pot fi alungați cu zgomote de clopot, cu frunze de leuștean și cu pelin” (Doamna Sofia 2000, 154).

Etimologic și semantic, termenul *moroi* var. *murói*, se explică: < cf. slavonul мор. 1. (În superstiții) ‘stafie, strigoi despre care se crede că ar proveni dintr-un copil mort nebotezat, ucis sau înmormîntat de viu sau dintr-un mort neputrezit căruia nu i s-a făcut slujba religioasă; duh rău care ar suge sângele și laptele vitelor sau care ar speria copiii; (regional) moromeț, mortăciune’; 2. (Regional, în superstiții) ‘om despre care se crede că are puterea de a deochea copiii’ (DLR IX s.v.).

Referitor la următoarea sărbătoare, *Nașterea Sf. Ioan Botezătorul*, cunoscută sub denumirea *Sânziene* – „sunt plante care înfloresc în noaptea dinspre Sămzenii (23/24 iunie). Dacă înfloresc mai târziu de această zi, se spune că roadele câmpurilor se vor face cu întârziere. În zona de sud a țării, noaptea când înfloresc Sânzienele se numește Drăgaică. În unele sate, fetele pleacă pe câmp în seara de Drăgaică și adună flori de sânziene în special de culoare galbenă și împletesc coronițe sau brăuri. Când ajung acasă, le pun la loc de cinste și le păstrează, pentru că se crede că sunt bune la tot felul de boli care nu au leac. (...)”

Tot în noaptea de Sânziene înfloresce Iarba Fiarelor, despre care se crede că poate descuia orice încuietore. În alte zone oamenii își află longevitatea vieții cu ajutorul coronițelor împletite din flori de sânziene. (...) Se spune că nu e bine să se facă baie în noaptea de Sânziene, căci e pericol de înec, însă persoana care trece de trei ori dus-

întors o apă, fără să se oprească, poate să se scalde tot anul în orice apă, căci nu există pericol de înec” (Doamna Sofia 2000, 146-147).

De Sânziene, sălăjenii practicau cam același obicei: „da Ro șui că FnaInpe, făc&m cunuítă aș& mńicńă cńd Rerám acasă fátă. da și șuiR că și sínziR&ńile ale ís sănăt¼să... mer&m și cńd Rerám atnnĉ— fátă cĭț— Rerám în casă și-aruncám pá poRátă și num&m pá fiecáre și nj, aIșue íR pomin&m. nj! «ásta-R a luR aIsta / ĉșaláltă...» și cáre pńicá jos zĭĉ& cá, nj, ála m¼are” (Șamșodan Rozalia, Bocșa-Sălaj).

În satul Derșida-Sălaj: „șuiĉ-atnnĉ— μ·ar o fost sínziR&ńile, făc™m cunnń—, dá sínziR&ńe și IșTaruncám pá casă cá cáre trái™ște ma· mnl. aș™ făc™m or— cáre cĭț a· a trái ș-atnnĉ— aruncám cunnńile pá casă, le aruncám ș·atnnĉ— am auzijĉ cá l-o trásńít pá aléxa țijțulu· pá ĐÉal... d¼mń™, ·ártă-l!” (Balota Tațiana-Maria, Derșida-Sălaj).

În localitățile situate pe cursul văii Sălajului, „să făc™Ĭ coronIță Đe sínziR&ńe, s-aruncál pá casă cu numírș: «nj, ásta-· a mș, ásta-· a ta» și la cáre cáĐ™, zĭĉ™: «nj, acéla să mărită!» f™mĩl~ să mărită sal zĭĉ™ cá, dácá ·erál pńtru f™me, dác-aș™ Đe áltă famíli·e zĭĉ™ cá m¼are, la cáre cáde jos, m¼are” (Lung Virginia, Bulgari-Sălaj).

Pe cursul râului Someș, „Đe sínziR&ńe țijńem no· cá, zijĉem ĉe făcem, să veĐém v·áta famíli· cáre cĭț o trái, ápi ·™ste o fl¼are í· zĭĉe sínz·ánă, acĉRé vr™me, o *buru-ánă* ma· bińe zĭs și făc™m cunnń—, coroníță aș™ și aruncám pá casă, cńd ·erá cșsile ma· Demnl cu pá·e. să prindșá cńd Ișaruncá· ș·ápi cáre-... zĭĉ™m: «ásta-· a lu· táta, ásta-· a lu máma, ásta-·», nj, spuń™m pá tăt pá rńd ș·ápi cáre, Đe pńicá voFna Đș-acólo, ápi zĭĉ™m: «acéla a murí ínųi·e dń famíli·e» și zĭĉșá cá aș™ s-o șiFntĩmplát” (Fărcaș Vilma, Cheud-Sălaj).

În satul Hurez, am aflat cá: „Đe sínziR&ńe, fac cunnń—, amn nu fáce ním~. daFpijnăFamn, vémi bătrijń— și... făc™ cunnń— d-ál~ rotnnĐe aș~ Đin flór— Đe sínziR&ńe, IșTaruncá pá casă și zĭĉ™· cá nj: «ála o tráit ma· mnl a cu· rãmijn acólo p-acoperíș” (Mirișan Nicolae, Hurez-Sălaj).

De asemenea, în localitatea Sânmihaiul Almașului: „Đe sínziR&ńe și Đe la sínziR&ńe făc™Ĭ cunnń— și aruncál pá casă cĭț— morț av™Ĭ și cĭț— ·erá aș™ Đe măritát... f™mele și nj, aș™ ·erá obiĉ™·u mer™ cunnń— Đe sínziR&ńe și le zvĩr™ pá cás” (Sântămărean Nastasia, Sânmihaiul Almașului-Sălaj).

Pe cursul râului Someș, în Someș-Guruslău, „strńj™m sínziR&ńe în ajnn °e sínziR&ńe și făc™m coroníță, o prinĐ™m aș™ r¼tă și lă aruncám pá șnră... «ásta-· a lu· vioríca, ásta-· a luFșuefán, ásta-· a li...», la fiecáre ș·ápi Đe zĭĉ™m cá a lu· cáre nu s-acáță ĐinFprima cor¼na să st™·e acólo, Đe nu s-acáță, nj, zĭĉ™ c-ála m¼are zĭĉ™, cá ·-o pńicát cor¼na” (Barbur Valeria, Someș-Guruslău-Sălaj).

După cum se poate remarca, unii informatori apelează la cuvântul *buruiánă* [< „slav. (rus., rut., bulg., sárb.) *burjanŭ*” (DLR I s.v.) ‘orice plantă ierboasă care crește necultivată’] în detrimentul termenului *sánziană* tocmai pentru a accentua tipul de plantă: „sălbatică”, necultivată.

Ultima sărbătoare la care ne oprim atenția și care încheie studiul nostru este *Sf. Andrei* denumită, de altfel, în calendarul popular, *Indreiul fetelor*, și conservată de

unele sate din Sălaj. „Cele mai multe dintre practicile puse în act de fetele nemăritate țin de aflarea *orândeii* și de ghicirea numelui celui care le va fi hărăzit ca soț. Scenariul sărbătorii impune primordial o abținere alimentară severă, uneori cu specificații speciale și pentru consumul apei: «la noi și-o făcut fetele turtă sărată, da io nu mi-am făcut. Făceau dintr-o mână de făină și multă sare și o coceau pă *lespede*, fără ulei, fără nimica. O învârtea în oarece *ștergură* și o punea sub cap. O rupea în patru și mânca on sfert din ea și restul îl punea su pernă. Și și nu beie apă. Și zăce că noaptea visa că cine i-i rânduit și ala vinea noaptea în vis și îi aducea apă. Asta să făcea de Indreiu fetelor, de Sfântu Andrei. Atunci își făceau turta și în noapte aceie visau. La Sfântu Andrei» (Veronica Moș, Surduc-Sălaj)” (Burghele 2015, 13).

În continuare, ne referim la termenii: *orândă* [At: ISPIRESCU, L. 138 / V: (reg) *orând sm* / Pl: ~*de* / E: pvb *orândui* 1. ‘(Pop) Destin’; 2. (Reg) ‘Obicei’ (MDA II s.v.)] care, pe lângă sensurile ‘destin’ și ‘obicei’, face trimitere și la jocurile din habă care erau realizate de tinerii participanți. Cele mai cunoscute jocuri din șezătorile sălăjene fiind: „*Orânda*” „*Bârdăgău*”, „*Fântâna*”, „*Spate*” a căror menire era să ghicească ursita / ursitul alături de „*Gâsca*”, „*Friptul găștii*”, „*Rața*”, „*Furatul fusului*”, „*Puricele*”, „*Jocul pâinii*”, „*Moara*”, „*Proțapul*” și „*Bâza*”; *lespede*, var. *léspide* < „cf. lat. *lapis, lapidis*” (DLR VII s.v.) „tigaie cu coadă mai lungă” și *ștergură* < *ștergar* < „a șterge” + suf. *-ură*, „prosop”; în satul Nadiș – Cehu Silvaniei un detaliu ornamental este denumit local „*vargă*” (Demeter 1979, 17); un alt model se numește „*râuri*” în comuna Ileanda (Demeter 1979: 41); în comuna Camăr apare notat local „*almás – makkos*” (Demeter 1979, 42); iar în comuna Bobota, este prezentă forma locală, „*platcă*” (Demeter 1979, 53).

Foarte interesant că, în graiurile sălăjene, pentru a desemna cuvântul *prosop*, se folosesc trei forme aflate în raport de sinonimie: *dos*, *ștergură* și *abrós* [< magh. *abrosz* „față de masă” (Tamás 1966, 50)]. Chiar dacă pentru ultimul termen sensul este de „față de masă”, sălăjenii îl folosesc pentru a desemna un „prosop”.

Dacă ziua de *Sf. Andrei* poartă denumirea de *Indreiu fetelor*, atunci „noaptea de Sf. Andrei mai e denumită și Noaptea Strigoilor. În această noapte, se spune că moroi se adună prin cimitire și biserici părăsite, dansează și chiuie. Ca să nu vină peste casele lor, oamenii ung tocurile de la ușă cu usturoi. Strigoii mai pot chema obiectele din casă să-i lase să intre, dar, dacă acestea sunt așezate cu gura în jos, nu se pot duce să descuie ușa” (Doamna Sofia 2000, 154-155).

Astfel, de Sfântul Andrei „se fac cruci, pe la ferești, cu usturoi; se ung coarnele vitelor și mănâncă cu toții usturoi, de care miroso fug strigoii” (Gorovei 2012, 26).

În concluzie, prin seria superstițiilor prezentate, am intenționat să surprindem câteva aspecte din regiunea sălăjeană, să schițăm câțiva termeni și, nu în ultimul rând, să ne amintim că „în superstiții, găsim un adevărat tezaur spiritual care, de multe ori, depășește un spațiu geografic sau cultural. A cunoaște acest tezaur este o îmbogățire personală” (Doamna Sofia 2000, 6).

În perspectivă dialectală, am încercat să realizăm un scurt inventar de termeni prezenți în graiurile sălăjene, care s-au dovedit a fi variați, cuprinzând sferele de existență ale locuitorilor regiunii cercetate.

De asemenea, am trecut în revistă etimologiile termenilor și am explicat semnificațiile cuvintelor, raportându-ne, atât la context, cât și la sensul general al noțiunilor analizate.

Referințe bibliografice

Volume

- Burghel, Camelia. 2015. *Satele sălăjene și poveștile lor. II. Ritual, ceremonial, sărbătoresc. Bucurie și tristețe în satul sălăjean tradițional*. Zalău-București: Editura *Caiete Silvane-Etnologică*.
- Ciașanu, Gh. F. 2001. *Superstițiile poporului român*, în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi. București: Editura SAECULUM I.O.
- Demeter, Attila. 1979. *Cusături – Țesături populare din Sălaj*. Zalău. Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Sălaj, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.
- Gorovei, Artur. 2012. *Credințe și superstiții ale poporului român*. București: Editura SAECULUM I.O.
- Nicolau, Irina, Mihalache, Carmen. 2012. *Credințe și superstiții românești*, după Artur Gorovei și Gh. F. Ciașanu. Ediția a II-a. București: Editura Humanitas.
- Sofia, Doamna. 2000. *Superstiții din bătrâni*. București: Editura POL Media.
- Stoica, Dionisie, Lazar P., Ioan. 1908. *Schița monografică a Sălajului*. Institut Tipografic și de Editură în Șimleu – Silvaniei.
- Tout, Denisa-Maria. 2018. „Din lexicul credințelor populare sălăjene”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica*, vol. 19/2, Alba-Iulia, Universitatea „1 Decembrie 1918”, pp. 185-192.
- *** 1993. *Carte de superstiții*, Colecția PARANORMAL: Magie, Superstiții, Ocultism. Iași: Editura Porțile Orientului.

Dicționare

- CADE = I.-Aurel Candrea, Gh. Adamescu. 1926-1931. *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea. Partea II. *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu. București: Editura Cartea Românească.
- DA, DLR = *Dicționarul limbii române*. 2010. Ediție anastatică după *Dicționarul limbii române (DA)* și *Dicționarul limbii române*. București: Editura Academiei Române.
- DER = *Dicționarul etimologic al limbii române*. 2002. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu-Marin. București: Editura Saeculum I. O.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*. 2009. București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- EHWUER = Lajos Tamás. 1966. *Etymologisch-Historisches Wörterbuch der Ungarischen Elemente im Rumänischen*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- MDA = *Mic dicționar academic*. 2010. Vol. I-II. București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- NDULR = Oprea Ioan, Carmen Gabriela Pamfil, Rodica Radu și Victoria Zăstroiu. 2006. *Noul dicționar universal al limbii române*. București: Editura Litera Internațional.